

भानुभक्तीय रामायणमा अद्वैत वेदान्तदर्शन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र

सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको

नेपाली एम्.ए. तह, चौथो सत्र,

४८३ औँ पत्रको

प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

अर्जुन ढकाल

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

शोधनिर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग, नेपाली एम्.ए. तह चौथो सत्रका छात्र अर्जुन ढकालले भानुभक्तीय रामायणमा अद्वैत वेदान्तदर्शन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । उहाँले निकै परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको यस शोधकार्यबाट म सन्तुष्ट छु र यसको समुचित मूल्याङ्कनका लागि विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति: २०७३/१२/२९

.....

डा. देवीप्रसाद गौतम

(प्राध्यापक तथा प्रमुख)

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग नेपाली एम्.ए. तह, चौथो सत्र ४८३ औं पत्रको प्रयोजनका लागि छात्र अर्जुन ढकालले तयार पार्नुभएको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि भानुभक्तिय रामायणमा अद्वैत वेदान्त दर्शन नामक शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ।

१. प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम

विभागीय प्रमुख तथा शोधनिर्देशक

२ सह.प्रा. नारायण गड्तौला

बाह्य परीक्षक

मिति: २०७३/१२/३१

कृतज्ञता ज्ञापन

भानुभक्तीय रामायणमा अद्वैत वेदान्त दर्शन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग नेपाली एम्.ए. तह, चौथो सत्रको ४८३ औं पत्रको प्रयोजनका निम्ति तयार पारेको हुँ। प्रस्तुत शोधशीर्षकमा अध्ययन गर्न स्वीकृति दिएर शोध लेख्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने र शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा स्नेहपूर्ण निर्देशन एवम् ज्ञानवर्द्धक सल्लाह र सुभाष दिएर सहयोग गर्नुहुने विभागीय प्रमुख तथा शोधनिर्देशक श्रद्धेय गुरु प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतमप्रति म कृतज्ञ छु।

शोधपत्र तयारीका क्रममा सामग्री सङ्कलनमा सहयोग गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालय तथा कर्मचारी वर्गहरूप्रति पनि हार्दिक आभारी छु। मेरो शैक्षिक गतिविधिमा हरतरहले मेरा दाजुभाउजु श्रीगणेश ढकाल, श्रीरजिना ढकालप्रति आभारी छु र भाइ श्रीअरुण ढकाललाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु। यस्तै सामग्री सङ्कलनका क्रममा आफ्नो स्थानबाट सहयोग गर्नुहुने मित्रहरू श्रीउमेशप्रसाद घिमिरे, श्रीसन्तोष गौतम, श्रीपानुदत्त रेग्मी, श्रीऋषिराम पौडेल, श्रीकोमल नेपाल, श्रीरविना त्रिपाठीलगायत सबै मित्रहरूलाई हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु।

अन्त्यमा, प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष पेश गर्दछु।

शोधार्थी

.....

मिति: २०७३/१२/२६

अर्जुन ढकाल

स्नातकोत्तर तह, चौथो सत्र

क्रमाङ्क :

विषयसूची

	पृ.सं.
प्रथम परिच्छेद	१-६
शोधपरिचय	१
१.१ विषयपरिचय	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ शोधको उद्देश्य	३
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.५ शोधकार्यको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता	५
१.६ अध्ययनको सीमाङ्कन	५
१.७ शोधविधि	६
क) सामग्रीसङ्कलनविधि	६
ख) विश्लेषणविधि	६
१.८ शोधकार्यको रूपरेखा	६
द्वितीय परिच्छेद	७-४१
अद्वैत वेदान्त दर्शनको परिचय तथा मान्यताहरू	७
२.१ विषयप्रवेश	७
२.२ वेदान्त दर्शनको परिचय	८
२.२.१ शङ्कराचार्यभन्दा अधिको अद्वैतवाद	१०
२.२.१.१ उपनिषद्मा अद्वैतवाद	१०
२.२.१.२ गीतामा अद्वैतवाद	१६
२.२.१.३ ब्रह्मसूत्रमा अद्वैतवाद	१८
२.२.१.४ गौडपादको अद्वैतवाद	१९
२.२.२. शङ्कराचार्यको अद्वैतवाद	२२
२.२.२.१. माया	२४

२.२.२.२. ईश्वर	२५
२.२.२.३. जीव	२६
२.२.२.४ अध्यास	२७
२.२.२.५ जगत्	२८
२.२.२.६ मुक्ति	२९
२.२.२.७ समीक्षा	२९
२.२.३ शङ्कराचार्यपछिको अद्वैतवाद	३०
२.३ ब्रह्मसाक्षत्कारका साधनात्मक चरणहरू	३२
२.३.१ निष्काम कर्म	३२
२.३.२ भक्ति	३४
२.३.३ अधिकारी र उसका योग्यताहरू	३५
२.३.३.१ नित्यानित्यवस्तुविवेक	३५
२.३.३.२ लौकिक र पारलौकिक भोगदेखि वैराग्य	३६
२.३.३.३. शम आदि गुणहरू	३७
२.३.३.४ मुमुक्षुता	३८
२.३.३.५ जिज्ञासा	३९
२.३.३.६ ज्ञान	३९
२.४ निष्कर्ष	४१
तृतीय परिच्छेद	४२-८२
अद्वैत वेदान्तदर्शनको आधारमा भानुभक्तीय रामायणको अध्ययन	४२
३.१ विषयप्रवेश	४२
३.२ अद्वैत वेदान्तदर्शनका आधारमा भानुभक्तीय रामायणको अध्ययन	४२
३.२.१ जीव	४३
३.२.२ ईश्वर	४६
३.२.३ माया	४९
३.२.४ जगत्	५२
३.२.५ कर्म	५४

३.२.६ आत्मतत्त्व	५८
३.२.७ भक्ति	६५
३.२.८ मोक्ष	६८
३.३ महाकाव्यगत संरचनाका आधारमा रामायणमा अद्वैत वेदान्त दर्शन	७४
३.३.१ शीर्षकमा अद्वैत वेदान्त दर्शनको प्रभाव	७५
३.३.२ विषयवस्तुमा अद्वैत वेदान्त दर्शनको प्रभाव	७६
३.३.३ चरित्रमा अद्वैत वेदान्त दर्शनको प्रभाव	७८
३.३.४ उद्देश्यमा अद्वैत वेदान्त दर्शनको प्रभाव	७९
३.३.५ भाषामा अद्वैत वेदान्त दर्शनको प्रभाव	८१
३.४ निष्कर्ष	८१
चतुर्थ परिच्छेद	८३-८५
सारांश तथा निष्कर्ष	८३
४.१ सारांश	८३
४.२ मुख्य निष्कर्ष	८४
सन्दर्भग्रन्थसूची	८६